

que això tingui a Navarra ni en precisa la font, ens quedem amb la impressió que hi ha ací una contaminació de *azkona* amb els mots en *aiz-*. —⁷ Car una vaga insinuació d'Azgue, que *-goe* 'dalt, capdamunt' pugui venir de *-gona*, és infundada. Això va amb *-goi*, *-goien*, la forma més corrent, i s'admet que aquest té *-i* antiga. Per al *-gōia* del substrat basco-català, veg. *E. T. C.* I, 159, 169, 269. —⁸ La conservació de la *L* en fi de síl·laba és constant encara en els docs. gascons del S. XII publicats per Luchaire en el seu *Recueil*. En el S. XIII ja són freqüents els casos de *u < L*. —⁹ El *DAut.* cita una forma *fascona* en la *Monteria del Rey D. Alonso*, I, cap. 37, text tardà i forma que no sabem si justificada pels mss. I així com així enterament isolada.

Ascòspara, *V. ascitis* *Ascriptici*, *V. escriure*

ASE, del ll. *asīnus* id. □ 1.ª *doc.*: fi S. XIII.

«La ins foren-se meses tots los sarraïns de les alcaries, e les vaques, e els *àsens* e les cabres», *Cròn.* de Jaume I (23); «si entram en l'ort e veem l'ase qui mena la çenya, e guardam en los arbres e en les herbes, adoncs és temps que façam gràcia a Déu, qui-ns ha fetes de pus noble natura que les bèsties ni-ls arbres ni les herbes», Lull (*Blanq.*, *NCl.* I, 156,10); «un ase aportava los fems de què hom femava aquell ort», id. (*Merav.*, *O. C.*, I, 245). Apareix ja en la Lleuda de Perpinyà de c. 1248: «ase o saumera paga quatre diners» (*RLR* IV, 255). I el sentit secundari aplicat a l'home toixarrut i bestial el tenim ja en Eiximenis: «lo primer don de Déu --- és subtilitat --- per entre coses altes e amagades; e d'aquest se ergullen molts cant Déu lo-ls ha dat, en tant que tenen los altres per grossers e per *àsens*» (*Terç*, f° 298v). Com a femení es va usar *+àsena*, com en un doc. rossellonès de 1311 (*RLR* XXIX, 60), per més que *AlcM* negui l'existència del mot; encara que no hem de desmentir que aviat fou substituïda aquesta forma, i per això i altres raons és dubtós que en sigui una adjectivació l'ús que veiem en una reva de Puigcerdà de 1288: «de cascuna bestia bovina, bestia *asina*, 1 diner» (*RLR* IV, 503); altrament en sentit morfològic és una forma sorprenent, potser mal llegida per *asnina* o resultant d'una haplogogia, car en un doc. de 1289, de Gardeny, el que llegim és «sis bèsties *asinines* <o *asenines*?> et deu egues» (*BABL* VI, 69).

Modernament el mot continua viu pertot arreu. L'afirmació d'*AlcM* que en el català continental s'ha perdut molt, i es perd, l'ús d'*ase*, substituït per *burro* i *ruc*, peca d'enormement exagerada: pel que fa al Princ. (en val. és diferent) la diferència és més subtil i complicada: es tracta d'una divergència que afecta encara més el nivell estil·lístic, social i personal que la vitalitat elemental i rude. També a Mallorca hi ha hagut des del S. XVIII un retrocés en el caràcter absolut de l'exclusió de *burro*, i no sols en el sentit translàtic d'"home neci", perquè ja Guillem Roca i Seguí, mallorquí que no tenia absolutament res d'acastellanat en el seu llenguatge, fa 200 anys emprava *burro* com

a nom objectiu de la bèstia (veg. cita a propòsit d'*aranells*, s. v. *NARIUS*).

Pel que fa al Principat, cal tenir presents les diferències comarcals, però en el dialecte central i especialment en l'ús de la gent de llenguatge ciutadà, *ase*, com a nom de la bèstia, segueix essent tan planer i corrent com *burro*, si no més: és el terme objectiu i descriptiu, no afectiu com ho és aquest;¹ entre gent molt senzilla *ase* és poc viu com a nom de la bèstia i una mica més amb matís figurat o aplicat adjectivalment a una persona; en l'ús rústic del català oriental i encara més en l'occidental predomina francament *ruc*.

Però enlloc *ase* no sona gens com a antiquat, per més que no cal desconèixer que la gent més pagesa us faran a molts llocs l'explicació que em donava el pagès ingenu que m'informava als Torms sobre la toponímia: «un *àzi* és un ruc» (1935).² D'altra banda no exagerem tampoc en sentit contrari: com a mitjana, i si ens acontentem amb un tall horitzontal i simplificador, no cal negar que a les Balears *ase* conserva un nivell més alt de freqüència en l'ús, fins si ens referim a comarques amb poca influència castellana: en el Capcir sentit molt més *burro*, i el femení *burra*, que no pas *ase*: hi coincideixen els meus dos subjectes de Formiguera, i el més senzill arriba fins a dir-me que *àzə* és un mot de l'Àrieja, no pas d'allà.

El que sí que és poc conegut en l'ús barceloní és el femení *somera* (vivíssim en totes les comarques): des de petit sentia jo dir *ara passaran les burres de la llet* (ramadet que llavors es passejava pels carrers de Barcelona venent llet de somera). Per al femení, en terra valenciana aviat es va usar una forma sincopada: a Jerusalem «Jesus entrà, / rey mansuet, / sobre l'asnet, / fill de femella: / l'asna aquella / ---»³ (*JRoig*, *Spill*, 13134); ja en el S. XVI es tenia consciència d'una diferència en aquest punt entre l'ús del Regne i el del Principat, car OPou, com sempre, posa juntament el mot usual a València i el de Girona, les seves dues pàtries: «*asna* o *somera*, *somereta*», i per al masculí només el diminutiu *asnet* (vàlid, doncs, en tots dos) i el primitiu *ase*.⁴

En una part de Mallorca s'ha produït una curiosa alteració: ajudant-hi potser tant la dissimilació com l'antiga ultracorrecció d'un provençalisme (segons vaig explicar en *LleuresC*, p. 257) diuen *ədz əzə* a Llucmajor, Binissalem i Inca (*BDLC* IV, 293), en altres punts *əns*: a Pollença hi ha una partida *Plà dux əzə* que d'altres anomenen *Plà dux Əns*, i estic segur que les que oficialment s'anomenen *les Coves dels Əns* (com si els *hams* de pescar poguessin donar explicació raonable d'un nom així) deuen ser més correctament *dels Əns* < *Əsens* (és sabut que *-ms* es pronuncia vulgarment *-ns* amb la inevitable seqüela d'ultracorreccions). A Eivissa, en canvi, s'ha mantingut sense aflluixar el plural històric *əsens* (*BDLC* VI, 8); també en valenciana: en el *Tirant*, *əsens* és l'única forma correcta segons la princeps (que *Riq.*, 217.26. corregeix abusivament en *ases*).

DERIV.: Per al femení *asna* o *àsena*, el diminutiu